

Література:

1. Бондар О., Волков М., Кондратьєв І. Невідомий малюнок Любеча 1651 р. // Сіверянський літопис. – 2015. – № 4. – С. 44–56.
2. Бондар О. Замки та фортеці Чернігово-Сіверщини у XV–XVIII ст.: ілюстрований довідник. – Київ, 2015. 178 с.
3. Бондар О. Муровані оборонні комплекси на території Чернігово-Сіверщини у XVII–XVIII ст. // Археологія та фортифікація України. Збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Кам'янець-Подільський, 2015. – С. 156–162.
4. Вечерський В. Пам'ятки архітектури й містобудування Лівобережної України: виявлення, дослідження, фіксація. – Київ, 2005. – 588 с. іл.
5. Горобець С.М. Заснування і походження назв сіл Чернігівського району. – Чернігів, 2014. – 216 с.
6. Курданов А., Петреченко І. Описи села Пакуль 1755 та 1767 р. // «Пакуль поживемо тут». Збірник статей і матеріалів. – Ніжин, 2010. – С. 20–73.
7. Кондратьєв І.В. Любецьке староство (XVI – середина XVII ст.). – Чернігів, 2014. – 384 с.
8. Попко А. Журнал археологічних розведок в районі Чернигова 1947 г. // Науковий архів Інституту археології НАН України. № 147/20.
9. Шафонский А. Черниговского наместничества топографическое описание. – Київ, 1851. – 697 с.

Лосєвське староство наприкінці XVI – першій половині XVII ст.

Кондратьєв І.В., к.і.н., Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, Чернігів, Україна

За Люблінською унією 1569 р. територія Київського воєводства, до складу якого входило Любецьке староство, увійшла до складу Королівства Польського. У 1585 р. від Любецького староства було відокремлено Лосєвське, хоча воно і залишалось сателітним, а староста на Любеч та Лосєв призначався лише один. Першим старостою, хто обійняв обидві старостинські уряди – у старостві Любецькому та «новому... Лосєгорському», був О. Вишневецький [1, арк. 2 зв. – 5]. У 1571 р. пройшла перша королівська ревізія Любецького староства, а вже у першій половині XVII ст. Любецьке та Лосєвське староства ревізувалися регулярно [2]. Матеріали королівських люстрацій дозволяють нам зробити спробу провести умовний кордон між Любецьким та Лосєвським староствами (див. рис. 1). Під час проведення королівської ревізії 1571 р. [3, S. 30] Любецьке староство нараховувало 16 замкових сіл (локалізації не піддається лише с. Кошони), з яких чотири (Лосєв, Мохів, Ісаковичі та Позноховичі) у 1685 р. увійшли до складу Лосєвського староства. У матеріалах ревізії 1615–1616 рр. згадано 17 замкових сіл Любецького замку та 8 – Лосєвського. З восьми лосєвських сіл лише села Абакуми, Каменка та Позноховичі знаходились на Лівобережжі, інші – на правому березі Дніпра. Серед службових сіл Любецького староства – на лівому березі були Губичі, Більдухи, Новоселки, Лопатні та Грабів, а 12 сіл – на території сучасної Гомельської області. Люстрація 1622 р.

нараховувала 20 «замкових» населених пунктів у Любецькому старостві (з них 5 – на лівому березі Дніпра, 15 – на правому). Лоевське староство складалось із 8 сіл (5 на лівому березі, 3 – на правому). У подимній тарифі Київського воєводства 1628 р. згадано 11 сіл (з них 6 приналежних до Любецького староства, 5 – до Лоевського). Нарешті, у 1636 р. сім сіл було приналежне до Лоева, 16 – до Любеча (див. рис. 1, табл. 1). Назви більшості згаданих у люстраціях населених пунктів відповідають сучасним назвам, хіба що окрім села Ізбинь. На думку лоевського історика-краєзнавця М. Анісовця, теперішня назва Ізбині – село Переділка. Своєю новою назвою воно завдячує графам Юдицьким, які наприкінці XVIII ст. стали будувати тут свою заміську садибу та переселили сюди кілька сімей з села Сютки.

Описувались у королівських люстраціях також і боярські та зем'янські землі. На жаль, але ці осадні ніяк не розділялися люстраторами окремо на Любецькі та Лоевські, та описувалися разом. За нашими підрахунками, з більш ніж 60 боярських земель та островів лише 9 (зокрема, це Котченська, Заостровська, Пісочна (Пясочинська) землі, Меховщизна, Бивалковщина, Бельдянщина) знаходились на Правобережжі, інші – на лівому березі Дніпра.

Таблиця 1

**Замкові села Лоевського староства
(за матеріалами королівських люстрацій):**

Назва	1571	1615–1616	1622	1628	1636
	Любецьке староство	Лоевське староство			
Лоев	Łoiow				
Ізбинь		Izbin	Izbin	Izbińce	Izbina
Мохов	Mochowo	Mochow	Mochów	Mochow	
Старий Лоев		Łojów stary	Stary Łojów		Łojów stary
Ісаковичі	Sakowicze	Isakowicze	Isakow		Izakowiec
Поповичі		Popowczy	Popowe	Popowce	Popowice
Абакуми		Abakumy	Abakumy		Abakuni
Позноховичі	Poznikow-icze	Poznochow-icze	Poznopoly	Pznochow-icze	Poznóhow-iec
Каменське (Каменка)		Kamienskich	Kamienskie	Kamieńska	Kamieńsko

У 1632 р. за королювання Владислава IV розпочалася чергова війна з Московською державою. Поляновський мирний договір 1634 р. закріпив територію Чернігово-Сіверщини у складі Речі Посполитої. Незабаром Московська держава певним чином компенсувала втрату Чернігово-Сіверщини: 1646 р. Москві був повернутий Трубчевськ з навколишніми землями, які раніше належали Великому князівству Литовському. Щоб уникнути внутрішнього конфлікту з Литвою, Варшавський сейм 1646 р. ухвалив інкорпорацію Любецького та Лоевського староств до Стародубського повіту Смоленського воєводства Великого князівства Литовського [4, с.291; 5, с.145].

У середині XVII ст. дрібна шляхта Любецького та Лоевського староств взяла активну участь у Національній революції українського народу. Уже у серпні 1648 р. козаки оволоділи Лоевом, другим після Любеча містом Любецької околиці, а незабаром і самим Любечем [6, с. 9–12; 7, с. 17]. У 1648 р. були створені Любецька та Лоевська сотні, але незабаром Любеч був захоплений литовською армією і до 1654 р. був її опорною базою на Лівобережжі. Лоев – друге за значенням місто Любецької околиці, яке після 1656 р. залишилось у складі Великого князівства Литовського і увійшло до Речицького повіту Мінського воєводства, а після утворення нової адміністративної системи Гетьманської держави Любецьке староство, у свою чергу, виявилось розподіленим між кількома сотнями Чернігівського полку.

Джерела та література:

1. Центральний державний історичний архів України у м. Київ, КМФ. 36, оп. 1, спр. 197. Волинська метрика. Книга РМ 8 (1583–1585, 1588–1593, 1595–1598, 1600, 1601, 1603 pp.), 147 Арк.
2. Кондратьев І. В. Спроба локалізації кордонів Любецького та Лоевського староств у XVI – першій половині XVII ст. // «Беларусь і суседзі: гістарычныя шляхі, узаемадзеянне і ўзаемаўплывы»: зборнік навуковых артыкулаў. – Гомель, 2010. – С. 29–36.
3. Jablonowski A. Polska XVI wieku pod wzylem Geograficzno-statystycznym / Źródła dziejowe. T. XX. – Warszawa, 1894.
4. Василенко Н.П. Правне положення Чернігівщини за польської доби // Чернігів і Північне Лівобережжя. Огляди, розвідки, матеріали. – Київ, 1928.
5. Крикун М. Адміністративно-територіальний устрій Правобережної України в XV–XVIII ст. Кордони воєводств у світлі джерел. – Київ, 1993.
6. Кондратьев І.В., Кривошея В.В. Нариси історії Чернігівщини періоду козацтва: Любеч. – Київ, 1999.
7. Мицик Ю. З нових документів про національно-визвольну війну українського народу (1648–1658 pp.) на Сіверщині. Частина 2 // Сіверянський літопис. – 1998. – № 6. – С. 16–26.

Рис. 1. Лоєвське староство за матеріалами королівських люстрацій першої половини XVII ст.